

Tõeliselt kuldne sügis saabub tänava hiljem kui tavaliselt.

MARGUS ANSU

Sügis tegi suvele ära

AIN KALLIS
tartu@postimees.ee

Sügisel on suve silmad, kuid talve hambad, ütleb Torma kandi vanasõna. Talve hambaid pole õnneks veel näha olnud, pigem on ilm püsinud klassikaliselt vananaistesuvine.

Sellist septembrit ennustasid nii profid kui ilmavaatlejad. Juba augustis ütles mu keskmine poeg: «Pane tähele, nii kui kool algab, läheb ilm ilusaks!»

Samasugune oli prognoos ja ka tegelikkus ülemineval mihklikuul: pärast vesist suve oli esimene sügiskuu haruldastel kuiv.

Eakate daamide suvi

Esimesel 20 päeval sadas Tartumaal tänava septembris vaid kolmandik tavalisest vihmakogusest, kuu lõpp oli aga päris kuiv.

Tõraveres loeti sademete-nõus millimeetreid 14,3 ehk vaid viiendik normist. Vähem on Tartus sadanud ainult 1904. aastal (10 mm) ja 1949. aastal (8 mm). Kui pidime kolhoosiajal kartulivõtul šeffideks käima, ladistas vett ikka oma 100–150 mm kaela.

Eesti keskmiseks sademete-hulgaks arvutas meteoroloogia- ja hüdroloogiainstituut tänava 18 mm, vaid veerandi normist. Peaaegu kuivale jäi Jõgeva ümbrus (4 mm), palju märjem oli saartel (Ristnas 53 mm).

Kaunis sageli saabub septembri lõpus või oktoobri alguses nädala-paarine kuiv pe-

100 aasta eest Postimehes

- 1900. aasta septembris oli keskmine temperatuur Tartus pea sama kui nüüdki: 9,9 °C, õhusoojus kõikus 24,5 (kõige soojem 20. kuupäev) ja 0,8 vahel. Seega polnudki õhus öökülma. Vihma tuli 20 päeval 50,9 mm.
- Harju-Jaanist teatati: soojamõõtja näitab päeval 15 pügalat, vahel rohkem, kartulid on väga ilusad haljad.
- 8. septembril tabas Galvestoni linna USAs vägev orkaan, seitsme-meetrised lained uputasid 8000 elanikku.
- 14. septembri hommikul algas Tartus kange maru. Tuul kiskus katusest «kiva lahti ja purustas akna luukisid». Maru ajas pärnulastel oma ulgumisega une ära, rannas ulatus vesi esimeste majadeni. Samal päeval oli esimene veetõus Peterburis. Hoburaudtee seisis – Smolenski väljal oli vesi hobustele kõhuni.
- Hale õnnetus juhtus 23. septembril Tallinna all merel. Maruhoog viskas Prangli saarele sõudnud Estonia koori laulja paadi ümber.

riood, mil ilm pole päeval küll kuum, kuid üsna soe ning ööd on jahedad.

Sellist kõrge õhurohu aega, mille tõi tanava Ida-Euroopas paiknenud antitsüklon nimega Qitzow (nüüd on hakatud pikaealiste õhumassidele nagu tugevatele orkaanidele nimesid panema), kutsutakse maailmas mitmeti. Põhja-Ameerikas on ta indiaani suvi, Venemaal babje leto.

Kesk-Venemaal oli varematel aegadel komme tähistada suve tagasitulekut isegi kindlal kuupäeval – 14. septembril.

Geofüüsik Heino Toominga arvates nimetati seda ajavahe-mikku nii seepärast, et siis tuli vanematel naistel teha ära ripakile jäänud põllutööd.

Muidugi võivad feministid protesteerida: ka vanamehed võivad olla päeval soojad ja öösel jahedad.

Parematel vananaistesu-ve päevaldel tõusis õhutempera-

tuur Tartumaal korraks 20 soojakraadini, hallastel öödel aga langes rohu kõrgusel ligi 5 miinuskraadini.

Septembri keskmiseks õhutemperatuuriks arvatati Tõraveres 9,6 kraadi, ligi kraad tavalisest vähem. Sama suur oli ka kogu Eesti keskmine õhusoojus.

Rekordiliselt palju oli meil seekord näha päikest, tervelt 228 tundi. Senine kuu maksimum pärines 1956. aastast, 195 tundi. Kahel ööl võisid unetud vaadelda rohelisi virmalisi.

Mujal kehvem kui meil!

Kuidagi ei saanud septembri ilmaga rahule jääda näiteks Bangladeshis elanikud: 40 aasta tugevaimad mussoonvihmad ujutasid üle veerandi riigist, hukkus vähemalt 800 elanikku.

Jaapanis ja Vietnamis mõl-lasid supertaifuunid, USAs Wyomingis tuli päevaga maha 26 cm lund, sajad autod jäid kauaks lumevangi.